

Крайова О. В. старший викладач кафедри,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

<https://orcid.org/0000-0002-0262-6117>

Цибанюк Т. І. старший викладач кафедри,
Національний університет оборони України
імені Івана Черняхівського

<https://orcid.org/0000-0002-4950-3982>

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ З РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (ГОВОРІННЯ) В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Стаття присвячена проблемам організації занять з розвитку говоріння в умовах дистанційного навчання іноземної мови. Розроблено алгоритм організації розвитку усної комунікативної компетенції у слухачів. Проведено аналіз кожного етапу навчання говоріння з позиції поступового оволодіння навичками і формування умінь. Вказано на суттєві особливості навчання говоріння в умовах дистанційного навчання, зокрема на важливість вибору навчальної платформи, яка дозволить зберегти атмосферу міжособистісного контакту, інтенсифікувати процес усного спілкування та максимізувати час говоріння кожного окремого слухача.

Ключові слова: дистанційне навчання; навчання говоріння; організація процесу навчання; комунікативний підхід; комунікативна компетенція.

Вступ. Процес дистанційного навчання іноземної мови, який активно інтегрується в сучасний освітній процес, дозволяє викладачам зберегти одну з основних передумов ефективності навчання, а саме, безперервність навчального процесу в умовах зовнішніх викликів, які унеможливають процес проведення аудиторних занять. Якість навчання іноземної мови залежить від рівня оволодіння чотирма видами мовленнєвої діяльності – аудіювання, читання, письмо і говоріння, та трьома аспектами, до яких відносяться лексика, граматики та вимова. Розробка дистанційних програм і курсів, метою яких є формування вмінь і навичок перших трьох видів мовленнєвої діяльності та її аспектів не викликає труднощів, адже ретельно підібраний матеріал, розміщений за певним алгоритмом, чіткі інструкції викладача, контроль виконання завдань і зворотній зв'язок між викладачем і слухачем дозволяє поступово розвивати існуючі вміння та формувати нові навички володіння іноземною мовою. В той час, як розвиток умінь говоріння передбачає міжособистісний контакт – слухач-викладач, слухач-слухач, слухач-аудиторія, і умови дистанційного навчання обмежують викладача в можливості реалізації головної умови розвитку навичок усного мовлення –

перебування в одному приміщенні та налагодження емоційного та когнітивного контакту зі слухачами [2, 590]. В аудиторії викладач має можливість створити певну атмосферу, яка інтенсифікує залучення слухачів до живої розмови, дискусії, обговорень. Поняття контакту і живої присутності дуже важливе для подолання мовленнєвого бар'єру, безпосереднього контролю ситуації при роботі слухачів в парах і групах, швидкої реакції викладача на ситуації, коли слухачі намагаються уникнути своєї участі в процесі говоріння чи навпаки тиснуть досвідом на більш стриманих одногрупників [4, 102]. Саме тому, в даній роботі буде представлено алгоритм роботи з групою, застосування якого може ефективно впливати на розвиток навичок говоріння в умовах дистанційного навчання.

Теоретичне підґрунтя (огляд літератури і попередніх досліджень з цієї чи суміжної проблематики). Дослідженням перспектив використання інформаційних технологій у навчанні студентів займалися такі вітчизняні педагоги та методисти як: М. Праділяний, Т. Коваль, Є. Смірнова-Трибульська. На основі їх результатів досліджень проблемами використання дистанційних технологій в освіті займалися Т.

Ящур, О. Андреев, А. Бернадський, В. Романюк, С. Белова, І. Булах й В. Тихомиров [6, 191]. У своїх роботах дані методисти досліджували процеси переходу на дистанційну форму навчання та визначали шляхи найбільш ефективного застосування існуючих навчальних платформ; досліджували проблеми застосування традиційних методів і технік у дистанційному навчанні; впроваджували у процес навчання методів-гібридів – створених на основі традиційних підходів методів, які було адаптовано під реалії певних навчальних платформ, з метою досягнення високих показників засвоєння матеріалу суб'єктами навчання; аналізували переваги і недоліки навчальних дистанційних платформ.

Біхевіористський підхід, який було взято за основу розробки алгоритму розвитку навичок говоріння у процесі дистанційного навчання іноземної мови, базується на роботах Е. Л. Торндайка, І. П. Павлова, Б. Ф. Скіннера. Система програмованого навчання, яка продемонструвала високу результативність у процесі алгоритмізації діяльності була створена на основі даного підходу і під впливом ідей про оптимально організований процес діяльності, на яких базується кібернетика. В подальшому ці ідеї вдало імплементували, поєднуючи їх з методами психологічної теорії поетапного формування розумової діяльності і методикою алгоритмізації навчальної діяльності (П. Я Гальперін, Н. Ф. Талізін, Л. Н. Ланда та ін.) [1, 23].

Методи дослідження. Під час дослідження використовувались такі методи, як аналіз теоретичних джерел із проблем використання Інтернет - ресурсів у навчальному процесі, вивчення й узагальнення досвіду організації роботи студентів з використанням інформаційних технологій, аналіз технічних можливостей дистанційної платформи Moodle.

Результати і обговорення. Згідно з «Концепцією розвитку дистанційної освіти в Україні», що запроваджена постановою МОН України ще у 2000 р., дистанційна освіта розглядається як форма навчання, яка реалізується переважно через технології дистанційного навчання, які в

свою чергу поділяються на педагогічні та інформаційні. [4, 2] У загальному вигляді платформу дистанційного навчання можна визначити та розглянути як програмне забезпечення, що здатне уможливити реалізацію вищезазначених технологій, а саме педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання, шляхом автоматизації створення і отримання знань завдяки системі дистанційного навчання [3, 5].

Відомо, що зростання ролі електронних засобів комунікацій і інструментів в процесі навчання іноземної мови, необхідність уміти працювати в команді й володіти навичками соціальної взаємодії змушують переглянути вітчизняні освітні моделі й впровадити електронні вдосконалення й навчання в співробітництві не в якості засобів, а як мету в процесі дистанційної підготовки фахівців. Перехід з аудиторної на дистанційну форму навчання першочергово вимагає розроблення нових алгоритмів організації розвитку усної комунікативної компетенції у слухачів [8, 309].

Пропонується умовно поділити процес дистанційного навчання говоріння на п'ять етапів.

1. Вступне тестування

Процес навчання говоріння, як і будь-якого іншого виду мовленнєвої діяльності передбачає визначення рівня умінь слухача використовувати знань, вмінь і навичок різних аспектів володіння іноземною мовою для створення усного тексту. Граматична і синтаксична правильність, лексична насиченість, швидкість мовлення, об'єм висловлювання, плавність вимови і досягнення комунікативної мети дають змогу викладачу поділити слухачів на групи за рівнем володіння умінь говоріння. Поділ на дані групи дозволяє в подальшому створити умови для комфортного і продуктивного розвитку умінь слухачів з різними вихідними даними. Вступне тестування зі слухачами має проводитись у формі індивідуального інтерв'ю в режимі онлайн. Якщо навчання проводиться на платформі Moodle, вступне тестування відбувається в кімнаті Big Blue Button, куди слухачі під'єднуються в чітко

визначений час. Після аналізу результатів інтерв'ю викладач формує групи для вивчення іноземної мови, в залежності від рівня сформованості навичок говоріння на момент вступу. Варто зазначити, що саме рівень володіння говорінням визначає рівень групи. Всі інші тести, а саме, лексико-граматичний тест, тест з читання, аудіювання є допоміжними, так як можуть мати хибний результат в наслідок угадування, списування чи використання зовнішніх джерел допомоги.

2. Підготовчий етап.

Метою даного етапу є граматична і лексична підготовка слухачів до процесу говоріння. Слухач вибудовує лексико-граматичну основу для ефективного процесу усної комунікації шляхом виконання завдань, спрямованих на оволодіння певними граматичними структурами, які є базовими при обговоренні питань даної тематики та засвоєння певного словникового запасу. Дистанційне навчання граматиці передбачає наявність теоретичного матеріалу рідною мовою, схематичного зображення певних граматичних структур, достатньої кількості прикладів і великої кількості вправ на відпрацювання даної структури. Всі вправи мають розміщуватись за принципом від простого до складного, їх виконання має відображатись у звітності і всі неправильні відповіді мають не просто не зараховуватись, а й виправлятись. Якщо даної функції немає в програмі створення курсу, то викладач має позначити неправильні відповіді і пояснювати, що саме залишилось поза увагою слухача у своєму коментарі. Якщо викладач помічає дуже низький рівень оволодіння граматичним матеріалом, він може призначити консультацію слухачу. Вивчення лексики відбувається за подібним алгоритмом – ознайомлення, практика з одночасним контролем. Важливим елементом з розробки даного етапу курсу є наявність аудіосупроводження переліку слів, діалогів, текстів та наявність вправ на відпрацювання вимови, до складу яких входять вправи на повторення за диктором

та відтворення почутого тексту з інтонацією диктора.

3. Тренувальний етап.

На відміну від підготовчого етапу, під час якого слухачі працюють самостійно за встановленим графіком і порядком виконання завдань, і роль викладача в якому зводиться до контролюючої та коригуючої, тренувальний етап передбачає прямий контакт викладача і слухачів. Метою даного етапу є створення умов для застосування знань, отриманих на підготовчому етапі в процесі усного спілкування. В умовах дистанційного навчання на платформі Moodle тренувальні заняття проводяться з усією групою в конференції Big Blue Button. Дана платформа дозволяє застосовувати різні типи вправ, спрямовані на розвиток навичок говоріння, організовуючи спілкування всією групою, чи розділяючи слухачів на пари і невеличкі групи, що дозволяє збільшити час індивідуального говоріння кожного окремого слухача. Дана функція організації процесу говоріння вигідно відрізняє дистанційне навчання від аудиторного, під час якого всі пари чи групи вимушені працювати в одному приміщенні, створюючи шумове навантаження, яке відволікає увагу і негативно впливає на сконцентрованість і мовленнєвий самоконтроль. Парна і групова робота контролюється викладачем, який може відвідувати кожную кімнату, спостерігати за роботою слухачів, за потреби коментувати відповіді, давати рекомендації. Для більш результативного сприйняття скорегованої інформації викладач має змогу використовувати функцію інтерактивної дошки, яка є в наявності в кожній кімнаті і дозволяє викладачу провести аналіз помилок і залишити правильні структури на дошці кожної групи. Таким чином, в процесі навчання реалізується індивідуалістичний підхід.

Тренувальний етап є основним в процесі навчання говоріння і на нього має виділятися не менше ніж 60% часу курсу. Це означає, що онлайн заняття з викладачем мають проводитись регулярно. Самостійна робота тренувального етапу

також має за мету розвиток навичок говоріння, і тому обов'язковою умовою виконання комунікативних вправ є відеозапис слухачів. Кожна робота має бути прокоментована викладачем. Більш ефективним з навчальної точки зору є відеокоментар, в якому викладач може не тільки вказати на проблемні моменти, а й запропонувати шляхи вирішення труднощів і продемонструвати певні моделі побудови речень, абзаців і текстів. Після отримання коментаря слухач повинен зробити роботу над помилками, що при навчанні говоріння має виключно вигляд усного мовлення, яке знов записується на відео, якщо у викладача не заплановані онлайн консультації. Тільки такий алгоритм дозволить слухачам не просто підтримувати на належному рівні ті навички, які вони отримали за аудиторного навчання, але й ефективно їх розвивати, покращуючи рівень володіння іноземною мовою.

4. Поточний контроль рівня сформованості навичок говоріння протягом курсу.

Даний етап процесу навчання говоріння є логічним завершенням кожного блоку занять із засвоєння певної теми. Контроль сформованості навичок говоріння, так само, як і попередній тренувальний етап не може відбуватися без онлайн зустрічі викладача і слухачів. Даний контрольний захід може проводитись як у вигляді індивідуального інтерв'ю, коли слухач підключається до заняття у заздалегідь запланований час, так і зі всією групою разом, у вигляді сесії запитань-відповідей чи обговорення низки питань слухачами в невеликих групах, які викладач може контролювати. Організація і проведення контролю рівня сформованості навичок говоріння в умовах дистанційного навчання відбувається за тими ж етапами і з урахуванням тих же принципів, що й при аудиторному навчанні. Засобами контролю є спеціально підготовлені контрольні завдання, які складаються з інструкції щодо їх розв'язання та мовного і мовленнєвого матеріалу, що вивчали слухачі впродовж певного періоду. Контрольні завдання

повинні включати лише той матеріал, який вивчався і засвоєння якого підлягає контролю. [7, 17] При підготовці завдань викладач має дотримуватись програмних вимог до кількісних і якісних параметрів фонетичного, лексичного, граматичного матеріалу, а також до видів мовленнєвої діяльності, до характеру змісту текстів, запитань, тематики творчих завдань тощо.

Підсумковий контроль.

Для ефективної організації та проведення контролю необхідно чітко уявляти об'єкти контролю, які виступають критеріями оцінки рівня володіння іншомовною усною мовленнєвою діяльністю. Якщо завданням контролю є визначення рівня володіння студентами іншомовною діяльністю, то об'єктами контролю виступають мовленнєві навички і вміння, які забезпечують успішність організації цієї діяльності. Отже об'єктами контролю є слухо-вимовні, лексичні, граматичні навички (лінгвістична компетенція) та вміння здійснювати мовленнєву діяльність в говорінні з урахуванням лінгвокраїнознавчих та соціокультурних особливостей цих видів, мовленнєвої діяльності (комунікативна компетенція). Підсумковий контроль може проводитись як в кінці кожного модулю навчання, так і в кінці всього курсу. Контроль говоріння проводиться в сукупності із контролем інших видів мовленнєвої діяльності, а саме, читання, аудіювання і письма, які не потребують онлайн зустрічі із викладачем, проводяться у вигляді тестів (читання, аудіювання), написання листа, повідомлення, есе чи рапорту (письмо).

При контролі говоріння онлайн зустріч з викладачем обов'язкова. Ми наголошуємо на необхідності індивідуального усного опитування з використанням наочності для перевірки в адекватній формі мовленнєвих механізмів, мовленнєвої реакції, характеру паузації, ситуативності висловлювань, змістовності висловлювань, правильності оформлення думки в кожного окремого слухача. Фронтальне опитування, можливе на етапі проміжного контролю, не дає можливості об'єктивно оцінити слухача за критеріями,

визначеними програмою дистанційної дисципліни. Підсумковий контроль є заключним етапом процесу оволодіння навичками говоріння в рамках теми чи курсу і демонструє результат процесу дистанційного навчання.

Висновки. Застосовуючи даний п'ятиступеневий алгоритм роботи зі слухачами в процесі дистанційного навчання говоріння в процесі вивчення іноземної мови, слухач максимально зберігає двосторонній контакт зі слухачами, що є обов'язковою умовою навчання говоріння. Формування навичок і вмінь, необхідних для процесу усної комунікації можливе виключно за умови виконання комунікативних завдань і подолання комунікативних задач і викликів. Це можливо тільки за умови створення умов для

онлайн зустрічей, де викладач може організувати цей процес, і основною задачею викладача є підбір такої платформи для навчання, яка зможе зробити процес зустрічей і спілкування максимально наближеними до процесу навчання в аудиторії. Підготовчий етап слухачі можуть опанувати самостійно, і ключовими факторами ефективності даного етапу є рівень самодисципліни слухача, продуманий алгоритм подачі матеріалу від простого до складного і постійний зв'язок викладача і слухачів через спільні групи з месенджерах. Всі інші етапи потребують онлайн зустрічей із застосуванням технологічних можливостей платформ для інтенсифікації процесу говоріння і збільшення часу говоріння кожного окремого слухача.

Список використаних джерел

1. Siemens, G. (2004). *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*
2. Escobar, P. S., & Morrison, A. (2020). Online teaching placement during the COVID-19 pandemic in Chile: challenges and opportunities. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 587–607. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02619768.2020.1820981>
3. Дуніна І. М. (2004). Платформи дистанційного навчання в університетах Франції. *Науковий вісник Донбасу*. № 4, 1-8. <https://onlineradiobox.com/at/?lang=ru>
4. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні. <https://bzl.cprpp.org.ua/koncepciya-rozvitku-distancijnoi-osviti-v-ukraini-10-38-36-24-01-2022/>
5. Zhang (2018). Development and implementation of interactive teaching video system. *Television Technology*. Vol. 42, № 12, 100–105.
6. Форостюк І. В. (2017). Використання платформи moodle в процесі викладання іноземних мов у нелінгвістичних вищих навчальних закладах. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, №31, 191 – 193. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Nvmgu_filol_2017_31%283%29_51
7. Coniam, D. (2014). *English Language Education and Assessment*. Singapore: Springer Science and Business Media.
8. Angelianawati, L. (2018). Being An English teacher In Industrial Revolution 4.0: An Overview About Roles, Challenges, and Implications. 11(3), 307–316. <http://ejournal.uki.ac.id/index.php/jdp/article/view/896/732>

References

1. Siemens, G. (2004). *Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age*
2. Escobar, P. S., & Morrison, A. (2020). Online teaching placement during the COVID-19 pandemic in Chile: challenges and opportunities. *European Journal of Teacher Education*, 43(4), 587–607. <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02619768.2020.1820981>
3. Dunina I. M. (2004). Platformy dystantsiinoho navchannia v universytetakh Frantsii [The Platforms of Distance Learning in the Universities of France]. *Naukovyi visnyk Donbasu*. № 4, 1-8. <https://onlineradiobox.com/at/?lang=ru> (in Ukrainian)
4. Kontseptsiia rozvitku dystantsiinoi osvitu v Uktaiini [The Concept of Development of Distance Education in Ukraine]. <https://bzl.cprpp.org.ua/koncepciya-rozvitku-distancijnoi-osviti-v-ukraini-10-38-36-24-01-2022/> (in Ukrainian)
5. Zhang (2018). Development and implementation of interactive teaching video system. *Television Technology*. Vol. 42, № 12, 100–105.
6. Forostiuk I. V. (2017). Vykorystannia platform moodle v protsesi vykladannia inozemnykh mov u nelinehivistychnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh [The Use of LMS Moodle in the Process of Foreign Language

Teaching in Non-linguistic Higher Educational Establishments]. Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, №31, 191 – 193. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILEA=&2_S21STR=Nvmgu_filol_2017_31%283%29__51 (in Ukrainian)

7. Coniam, D. (2014). English Language Education and Assessment. Singapore: Springer Science and Bussiness Media.

8. Angelianawati, L. (2018). Being An Englishteacher In Industrial Revolution 4 . 0: An Overview About Roles, Challenges, and Implications. 11(3), 307–316. <http://ejournal.uki.ac.id/index.php/jdp/article/view/896/732>

Summary

Kraiova O. senior teacher, National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy

Tsybaniuk T. senior teacher, National Defence University of Ukraine named after Ivan Chernyakhovskiy

FEATURES OF THE ORGANIZATION OF STUDIES FOR THE DEVELOPMENT OF ORAL PRODUCTIVE ACTIVITIES (SPEAKING) IN THE CONDITIONS OF DISTANCE EDUCATION

Introduction The development of speaking skills involves interpersonal contact, and the conditions of distance learning limit the teacher in the possibilities of realizing the main condition for the development of oral speaking skills - staying in the same space and establishing emotional and cognitive contact with students.

The concept of live presence is very important for overcoming the speech barrier, direct control of the situation in pair and group work, the teacher's quick reaction to situations when students try to avoid their participation in the speaking process. Thus, this work will present an algorithm for working with a group, the use of which can effectively influence the development of speaking skills in distance learning conditions.

Purpose The aim of the article is to introduce the algorithm, which can effectively influence the development of speaking skills in distance learning conditions and preserve the atmosphere of interpersonal contact, intensify the process of oral communication and maximize the speaking time of each student.

Methods During the research, such methods as the analysis of theoretical sources, the study and generalization of the experience of organizing students' work using information technologies, and the analysis of the technical capabilities of the Moodle platform were used.

Originality It is known that the growing role of electronic means of communication and tools in the process of learning a foreign language, the need to be able to work in a team and possess the skills of social interaction force us to review traditional educational models and implement electronic improvements and learning in cooperation not as a means, but as a goal in the process of distance learning. The transition from the classroom to the distance form of education primarily requires the development of new algorithms for the organization of the development of oral communicative competence in students.

Conclusion Applying this five-step algorithm for teaching speaking remotely, the student maintains contact with a teacher and other students, which is a mandatory condition for learning speaking. The formation of skills and abilities necessary for the process of oral communication is possible only under the condition of performing communicative tasks and overcoming communicative challenges. This is possible only if online conditions allow to organize this process, and the main task of a teacher is to select appropriate distance learning platform. Students can master the preparatory stage on their own, and the key factors for the effectiveness of this stage are the level of self-discipline of the student, a well-thought-out algorithm for presenting studying material, and constant communication through messengers between a teacher and students. All other stages require online meetings in which the technological capabilities of the platforms allow to intensify the speaking process and increase the speaking time of each individual student.

Key words: distance learning; teaching speaking; organization of the learning process; communicative approach; communicative competence.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Received/Поступила: 13.02.23.